

mentation of this promotion. The system of management of investment and innovative activity of the motor transport companies is explained as both the subject of structural change implementation and the object of transformation processes in the overall system of small business. The research offers the stages and the criteria of management of investment and innovative promotion of competitiveness of the services of the motor transport companies.

Key words: *investment and innovative support, investment and innovative promotion, investment and innovative activities, motor transport company, small business, competitive trucking services.*

Стаття надійшла 4 листопада 2016 р.

УДК 338.26

О. І. Пацула

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ

Розглянуто стан нормативно-правового та інституційного забезпечення соціально-економічного партнерства в Україні. Визначено проблемні питання його становлення, зокрема суперечливість законодавчого та організаційного поля, відсутність соціального діалогу, відповідно, балансу інтересів держави і приватного інвестора, та єдиних підходів до формування системи звітності за виконанням укладених договорів соціально-економічного партнерства.

З'ясовано, що для практичного запровадження і розвитку системи соціально-економічного партнерства потрібно проведення цілеспрямованої послідовної державної політики, напруженої на формування сприятливого клімату для розроблення й реалізації проектів соціально-економічного партнерства.

Ключові слова: *соціальне партнерство, соціальний діалог, соціально-економічне партнерство, державно-приватне партнерство, соціальна звітність.*

Постановка проблеми. В умовах сьогодення держава не в змозі самостійно подолати кризові явища в економіці, які супроводжують її упродовж тривалого часу. Зниження реальних доходів населення, його купівельної спроможності, падіння попиту на продукцію підприємств зумовлюють потребу забезпечення економічної та соціально-регулюючої взаємодії держави, приватних структур, трудового колективу, пріоритетності суспільних інтересів та формування і становлення

інституту соціально-економічного партнерства. В основу модернізації господарства країни має лягти консолідація інтересів і можливостей влади, бізнесу та громади.

Стан дослідження. Аналіз наукового доробку вітчизняних і зарубіжних учених засвідчує, що питання соціального партнерства було предметом розгляду у працях багатьох науковців (А. М. Колода, О. А. Грішнєвої [1], Р. С. Грінгберга [2], А. Б. Керрола [3], Ф. Котлера [4] та ін.), які, проте, не акцентували уваги на економічній складовій такого партнерства. Визначення категорії соціально-економічного партнерства шляхом проведення морфологічно-семантичного аналізу дефініцій запропоновано у статті О. Є. Попова й А. В. Мордовця, де, поміж іншим, вказано на двосторонню взаємодію органів влади та суб'єктів господарювання, однак не розглянуто такого важливого, на нашу думку, партнера, як трудовий колектив [5].

Метою статті є дослідження організаційно-правових аспектів системи соціально-економічного партнерства в Україні та надання пропозицій із підвищення ефективності її формування.

Виклад основних положень. Важливою умовою соціально-економічного партнерства є наявність гарантованої системи законодавства, яке б регулювало основні відносини, з ним пов'язані. Проте офіційне визначення цієї категорії на законодавчому рівні наразі відсутнє.

Хоча варто зазначити, що тлумачення соціального партнерства представлено у проекті Закону України «Про соціальне партнерство», де під ним мається на увазі система відносин між працівниками, роботодавцями і виконавчою владою, які виступають сторонами соціального партнерства під час реалізації їхніх соціально-економічних прав та інтересів, спрямована на дотримання інтересів працівників і роботодавців шляхом взаємних переговорів, консультацій, в досягненні та укладанні сторонами угод, колективних договорів і в прийнятті спільних рішень [6].

Незважаючи на те, що цей закон залишився лише у проекті і не був прийнятий, його можна вважати першим кроком на шляху формування системи соціально-економічного партнерства в Україні.

Певною мірою партнерські відносини між державою і приватним суб'єктом господарювання регулює Закон України «Про державно-приватне партнерство».

Тож, згідно зі ст. 1 цього Закону, державно-приватне партнерство – це співробітництво між державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі відповідних державних органів та органів місцевого самоврядування (державними парт-

нерами) та юридичними особами, крім державних і комунальних підприємств, або фізичними особами-підприємцями (приватними партнерами), що здійснюється на основі договору [7].

Однак поняття «державно-приватне партнерство» не можна ототожнювати зі соціально-економічним партнерством, оскільки останнє є значно ширшим за своєю суттю, завданнями, функціями і формами прояву.

У 2010 році на зміну терміну «соціальне партнерство» в законодавче поле було введено поняття «соціальний діалог» і прийнято відповідний Закон «Про соціальний діалог в Україні». Таким чином, під ним розуміють процес визначення та зближення позицій, досягнення спільних домовленостей і прийняття узгоджених рішень сторонами соціального діалогу, які представляють інтереси працівників, роботодавців та органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування, з питань формування та реалізації державної соціальної та економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин [8].

На наш погляд, терміни «партнерство» і «діалог» не можуть бути взаємозамінними, позаяк партнерство – це форма організації діяльності, що ґрунтується на об'єднанні майна (ресурсів) різних власників [9], а діалог – це двосторонній обмін інформацією (розмова, спілкування) між людьми у вигляді питань і відповідей [10].

У науковій літературі соціально-економічне партнерство трактується як системі відносин державних органів і суб'єктів господарювання (формування якої здійснюється з обов'язковим дотриманням та врахуванням інтересів некомерційного сектора під час розробки й реалізації відповідної державної політики), що формується в процесі їхньої довгострокової взаємодії з метою підвищення ефективності реалізації завдань або функцій (які не є профільними для державних органів влади та можуть бути передані для виконання суб'єктам господарювання) з увагою на економічний ефект від їхньої взаємодії [5, с. 42].

Однак гадаємо, таке визначення не можна вважати повним, оскільки воно не торкається соціальної сторони такої взаємодії і не вказує на важливого учасника таких відносин, а саме на трудовий колектив і суспільство загалом. Крім того, у наведеному визначенні враховано лиш економічний ефект і не згадується соціальний.

Отож підсумуємо, що соціально-економічне партнерство – це система, як правило, довгострокових відносин між державними органами, суб'єктами господарювання, трудовими колективами та громадою, спрямована на об'єднання ресурсних можливостей (матеріаль-

них, нематеріальних, фінансових, інтелектуальних, інформаційних, трудових чи ін.) для підвищення ефективності реалізації визначених завдань чи проєктів з урахуванням інтересів усіх учасників партнерських відносин і досягненням економічного та соціального ефекту від такої взаємодії.

Ефективне функціонування соціально-економічного партнерства забезпечується створенням відповідної системи як сукупності структурно-організаційних елементів, що ґрунтується на надійній і стабільній законодавчо-нормативній базі. До основних законодавчих актів, які сьогодні формують правові засади для розвитку окремих форм соціально-економічного партнерства, можна віднести: Конституцію України, Цивільний та Господарський кодекси, а також низку законів, серед яких:

– Закон «Про соціальний діалог в Україні», який визначає правові засади організації та порядку ведення соціального діалогу в Україні з метою вироблення й реалізації державної соціальної та економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин і забезпечення підвищення рівня та якості життя громади, соціальної стабільності в суспільстві [8];

– Закон України «Про державно-приватне партнерство», який окреслює організаційно-правові засади взаємодії державних і приватних партнерів, регулює відносини, пов'язані з підготовкою, виконанням і розірванням договорів, що підписуються в межах державно-приватного партнерства [7];

– Закон України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», яким передбачено особливості правового регулювання, засади створення, права та гарантії діяльності професійних спілок [11];

– Закон України «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права та гарантії їх діяльності», який визначає засади створення і діяльності організації роботодавців, їхніх об'єднань, особливості правового регулювання та гарантії їхньої діяльності, а також основні засади їх взаємодії з органами державної влади та органами місцевого самоврядування, професійними спілками та їх об'єднаннями, іншими підприємствами, установами й організаціями [12];

– Закон України «Про колективні договори і угоди» регламентує правові засади розробки, укладання та виконання колективних договорів і угод з метою сприяння регулюванню трудових відносин та соціально-економічних інтересів працівників і роботодавців [13];

– Закон України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)», яким передбачено організаційно-правові засади функціонування системи заходів щодо вирішення колективних

трудова спорів і який спрямований на здійснення взаємодії сторін соціально-трудова відносин у процесі їх врегулювання [14];

– Закон України «Про концесії», який визначає поняття і правові засади регулювання відносин концесії державного та комунального майна з метою підвищення ефективності його використання і забезпечення потреб громадян України у товарах (роботах, послугах) [15].

Окрім наведених вище законів, існує ще ціла низка нормативно-правових актів, якими слід керуватися в процесі реалізації тих чи інших завдань соціально-економічного партнерства. Така чисельність, складність і багаторівневість нормативних вимог породжує небажання потенційних приватних партнерів брати участь у вирішенні соціально-економічних проблем.

Доцільним було б узгодити між собою певні законодавчі акти, чітко визначити в одному документі, яку роль відіграє держава у таких відносинах, яким чином можуть бути залучені приватні партнери, громадські організації до вирішення певних соціальних завдань, окреслити, на яких засадах і в яких формах може відбуватися таке партнерство.

Проблемним та суперечливим у системі формування соціально-економічного партнерства в Україні є й інституційне забезпечення. Приміром, з боку державних органів соціально-економічні програми розвитку перебувають у компетенції Міністерства економічного розвитку і торгівлі.

Тимчасом Міністерство соціальної політики є центральним органом, який забезпечує формування й реалізацію державної політики у сфері праці та соціального захисту, зайнятості населення, трудових відносин, соціального діалогу та інших соціальних питань. Якщо партнерство спрямовано на конкретну сферу діяльності, то залучаються ще й інші державні органи виконавчої влади, котрі відповідають за цю сферу (наприклад, Міністерство інфраструктури). Отже, органи виконавчої влади формують і забезпечують реалізацію політики у сфері соціально-економічного партнерства, проводять моніторинг ефективності діяльності у цій сфері, організують перевірку виконання договорів, укладених у межах такого партнерства.

Водночас для ведення соціального діалогу на національному рівні утворено постійний орган, а саме Національну тристоронню соціально-економічну раду, яка складається з однакової кількості представників сторін і об'єднує 20 членів профспілкової сторони, 20 членів сторони роботодавців та 20 членів сторони органів виконавчої влади. До основних завдань Національної ради належить вироблення консолідованої позиції сторін соціального діалогу щодо стратегії економіч-

ного і соціального розвитку України та підготовка і надання узгоджених рекомендацій і пропозицій Президенту України, Верховній Раді та Кабінету Міністрів з питань формування і реалізації економічної та соціальної політики, регулювання трудових відносин. Окрім того, можна утворювати й галузеві (міжгалузеві) ради на відповідних рівнях управління [8].

Така ситуація, щоправда, спричиняє дублювання функцій та виникнення суперечностей між різними органами влади.

Своєю чергою, представниками сторони суб'єктів господарювання виступають організації роботодавців, які, відповідно до закону, забезпечують представництво і захист прав та законних інтересів роботодавців у відносинах з органами виконавчої влади, місцевого самоврядування, професійними спілками, беруть участь у формуванні й реалізації політики державного регулювання економічних, соціальних і трудових відносин та ін.

Незважаючи на зниження рівня довіри до профспілкових організацій, їхню роль у системі суб'єктів соціально-економічного партнерства також потрібно враховувати. Проте, як зазначає В. А. Красномоєць та А. С. Пасека, «зважаючи на критичну ситуацію щодо профспілок у системі соціального партнерства, логічним і правомірним є постановка питання щодо того, чи немає в суспільстві інших сил, які реально, прямо чи опосередковано здатні зайняти місце (і, можливо, займають) у соціальному діалозі» [16, с. 158].

Успішний розвиток соціально-економічного партнерства як форми активізації інвестиційної діяльності приватного сектора у стратегічно важливі державні сфери і людський капітал можливий лише за умови, коли забезпечено баланс інтересів держави і приватного інвестора.

Соціально-економічне партнерство має бути побудовано найперше на паритетних засадах, де кожен із учасників таких відносин сприймає іншого як рівноправного партнера. Отже, система соціально-економічного партнерства мусить ґрунтуватися на договірній основі, де кожна сторона може чітко окреслювати свої права, обов'язки та зобов'язання.

Слід також розробити підходи до формування системи звітності за виконанням укладених договорів соціально-економічного партнерства, яка має подаватися у визначені терміни в обов'язковому порядку всіма партнерами і містити показники, що свідчить про рівень виконання взятих на себе зобов'язань. Лише за умови формування таких звітних показників можна оцінити ефективність того чи іншого проекту, котрий виконується в межах соціально-економічного партнерства.

Нині багато великих підприємств, які провадять свою діяльність на засадах соціальної відповідальності, складають так звану соціальну звітність, або звітність зі сталого розвитку, проте вона також на практиці є недосконалою, нерегламентованою, містить багато протиріч і недоліків.

Висновок. Отже, для практичного запровадження і розвитку системи соціально-економічного партнерства як однієї з форм залучення приватних інвестиційних ресурсів для модернізації і зростання української економіки необхідне проведення цілеспрямованої послідовної державної політики, яка була б напрямлена на формування сприятливого клімату для розроблення й реалізації проектів соціально-економічного партнерства, а саме:

- удосконалення нормативно-правової бази регулювання соціально-економічного партнерства з визначенням основних понять та узгодження окремих положень;

- удосконалення інституційного забезпечення соціально-економічного партнерства з метою чіткого визначення повноважень органів влади, які залучаються на всіх етапах підготовки та реалізації відповідних проектів на державному, регіональному й місцевому рівнях задля усунення дублювання функцій;

- підвищення гарантій захисту інтересів усіх сторін соціально-економічного партнерства шляхом розроблення механізму компенсації та санкціонування у разі дострокового припинення договору чи неналежного виконання зобов'язань;

- передбачення можливості надання пільг приватній стороні соціально-економічного партнерства за певних умов через фіскальні чи тарифні регулятори;

- формування підходів до складання звітності за результатами виконання договорів соціально-економічного партнерства і розробка методики оцінювання економічної та соціальної ефективності такого партнерства.

1. Колот А. М. Соціальна відповідальність: теорія і практика розвитку: монографія / А. М. Колот, О. А. Грішнова та ін. – КНЕУ, 2011. – 397 с.

2. Гринберг Р. С. Социальное партнерство: мировой опыт и российская специфика / Р. С. Гринберг, Т. В. Чубарова [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.imepi-eurasia.ru/baner/PARTNER.DOC>.2.

3. Carroll A. B. Corporate Social Responsibility: Evolution of Definition Construct / A. B. Carroll // Business and Society. – 2009. – Vol. 38. – № 3. – P. 268–295.

4. Kotler Ph. Corporate Social Responsibility: doing the most good for your company and cause / Philip Kotler a. Nancy Lee [Hoboken, N.J.]: – Wiley.cop. 2005. – 426 p.

5. Попов О. Є. Теоретичні основи соціально-економічного партнерства органів влади та суб'єктів господарювання у сфері міжсекторальної взаємодії / О. Є. Попов, А. В. Мордовець // Науковий вісник Херсонського державного університету. – Вип. 14. – 2015. – С. 40–44.

6. Про соціальне партнерство: Проект Закону України від 10.09.2002 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua>

7. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 01.07.2010 р. № 2404-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2407-17>.

8. Про соціальний діалог в Україні: Закон України від 23.12.2010 р. № 2862-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2862-17>.

9. Партнерство // Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Партнерство>.

10. Діалог // Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Діалог>.

11. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 15.09.1999 р. № 1045-XIV зі змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1045-14>.

12. Про організації роботодавців, їх об'єднання, права та гарантії їх діяльності: Закон України від 22.06.2012 р. № 5026-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5026-17>.

13. Про колективні договори і угоди: Закон України від 01.07.1993 р. № 3356-XII зі змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3356-12>.

14. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон України від 03.03.1998 р. № 137/98-ВР зі змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/137/98-вр>.

15. Про концесії: Закон України від 16.07.1999 р. № 997-XIV зі змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/997-14>.

16. Красномоєць В. А. Соціальне партнерство в системі соціально-трудова відносин України: особливості формування та перспективи розвитку / В. А. Красномоєць, А. С. Пасека // Соціально-трудова відносини: теорія та практика. – 2013. – № 2. – С. 155–159.

Пацула О. И. Организационно-правовые аспекты системы социально-экономического партнёрства в Украине

Рассмотрено состояние законодательного и институционального обеспечения социально-экономического партнёрства в Украине, проблемные вопросы его становления, в частности: неопределённость законодательного

и организационного поля, отсутствие социального диалога, соответственно, баланса интересов государства и частного инвестора, и единых подходов к формированию системы отчётности по исполнению договоров социально-экономического партнёрства.

Определено, что для практического внедрения и развития системы социально-экономического партнёрства необходимо проведение целенаправленной последовательной государственной политики, ориентированной на формирование благоприятного климата для разработки и реализации проектов социально-экономического партнерства.

Ключевые слова: *социальное партнерство, социальный диалог, социально-экономическое партнерство, государственно-частное партнерство, социальная отчетность.*

Patsula O. I. Organizational and Legal aspects of socio-economic partnership in Ukraine

This article makes a case for the necessity of formation of the institution of socio-economic partnership. Socio-economic partnership is defined as a system of predominantly long-term relations between public authorities, businesses, labour groups, and the community that aims to unite the available resources (tangible, intangible, financial, intellectual, informational, labour etc.) in order to improve the effectiveness of implementation of specific tasks or projects, taking into account the interests of all the partners and achieving economic and social impact as a result of such interaction.

It has been established that, for practical implementation and development of socio-economic partnership, it is requisite to implement a focused coherent public policy tailored to create a favourable environment for the development and implementation of socio-economic partnership projects, namely, through:

- improving the legal framework governing socio-economic partnership, outlining definitions of basic concepts and aligning certain provisions;*
- improving institutional support for socio-economic partnership so as to clearly define the powers of the authorities that are involved throughout all the stages of preparation and implementation of relevant projects at the national, regional and local levels to eliminate overlapping functions;*
- enhancing safeguards for the protection of interests of all the parties to socio-economic partnership through the development of a mechanism for compensation and sanctions in the event of early termination of the contract or improper performance of obligations;*
- provisions for benefits to a private party of socio-economic partnership under certain circumstances on the part of fiscal or tariff regulatory bodies;*
- forming approaches to reporting on the results of socio-economic partnership and development of a methodology for assessing the economic and social efficiency of such partnership.*

Key terms: *social partnership, social dialogue, socio-economic partnership, social reporting.*

Стаття надійшла 4 листопада 2016 р.